

Ioan Simeon Caba (1871-1945) – dascăl arădean de excepție și fervent militant pentru cauza națională

Preot Petru URSULESCU

În galeria dascălilor prestigioși formați în Preparandia din Arad, numele lui Ioan Simeon Caba se înscrie la loc de cinste. S-a născut în 23 aprilie 1871, în importanta comuna arădeană, Chișineu-Criș. Așa cum rezultă din manuscrisul autobiografic, strămoși din partea tatălui său au locuit în comuna Căbești, din Bihor, unde au deținut “bunuri nobilitare” (nobiliare n. a.), înscrise în cartea funciară. Așadar au făcut parte din categoria elitelor românești care au fost consemnate în izvoarele medievale cu numele “nobiles valachi”, care și-au păstrat religia ortodoxă.

Străbunicul său, împreună cu frații acestuia, ș-a stabilit, prin anii 1760-1765, în comuna Chișineu-Criș, unde a primit o suprafață destul de întinsă de pământ, care i-a asigurat un nivel de trai îndestulător pentru familia sa și pentru urmași. Tatăl său, botezat Simeon, s-a căsătorit cu Floarea, născută Bigheriu.ⁱ Cei doi au avut trei copii, respectiv, pe Iovu, Sofia și Ioan. Primii doi au rămas în comuna, iar celui mai mic, premiant I. pe parcursul celor șase clase primare absolvite la Chișineu-Criș, I s-a stabilit continuarea studiilor, pentru a deveni intelectual.

După absolvirea școlii confesionale din localitate, a urmat cursurile claselor inferioare ale gimnaziului greco-catolic din Beiuș,ⁱⁱ în perioada 1882-1886, pe considerentul ca era singura instituție de învățământ de nivel mediu din apropiere, în care disciplinele de studiu se predau în limba română. Finalizând cu rezultate bune studiile de la Beiuș, la insistențele fruntașului național, Mihai Veliciu, avocat în Chișineu-Criș, ale învățătorului local Grigorie Mladin și ale preoților locali, părinții au decis să-l înscrie, începând cu 1 Septembrie, 1886, la Preparandia din Arad, ce avea o durată de 4 ani. Fiind un preparandist disciplinat și sânguincios, cu rezultate foarte bune la învățătură, a promovat cu succes examenul de absolvire, în 29 iunie 1890, ceea ce i-a conferit dreptul de a ocupa, în mod provizoriu, postul de învățător confesional, până la susținerea dificilului examen de calificare învățătorescă.ⁱⁱⁱ

În anul școlar 1890-1891 a funcționat ca suplinitor la școala confesională din Curtici, iar în vara anului 1891 la cabinetul avocațial al lui Mihai Veliciu. În a doua jumătate a lunii august a aceluiași an, a susținut examenul de calificare în învățământ, pe care l-a promovat în 31 august cu calificativul “laudabil”, fapt ce l-a situat pe primul loc între cei 25 de candidați.^{iv}

Întrucât în ținutul Aradului nu a găsit post vacant care să-l mulțumească, și-a depus dosarul de concurs pentru școala confesionala din Curtea, aflata în pretura Faget, comitatul Caras-Severin. Concursul a avut loc în 10 Noiembrie 1891, în prezenta protopopului Sebastian Olariu. Deși pentru ocuparea postului didactic s-au înscris 7 candidați, printre care și cumnatul preotului local, membrii sinodului parohial au decis să-l declare câștigător al concursului pe Ioan Simeon Caba. Fără îndoială, în luarea deciziei, sinodul, spre lauda lui, a luat în considerare rezultatele obținute de către candidați la examenele de absolvire și de calificare învățătorescă, dintre care cele mai bune au fost obținute de Caba. Rezultatul concursului i-a fost adus la cunoștința de către protopopul Făgetului, prin intermediul scrisorii din 11/23 noiembrie 1891, care avea următorul conținut: ”Stimate Domnule! La alegerea de învățător în Curtea, săvârșită ieri, în 10 noiembrie, Stimat Domnia Ta ai fost ales cu unanimitate de 270 de voturi... Comuna Curtea este cea mai mare și mai frumoasa din tractul acesta, școala de asemenea. Făget 11 noiembrie 1891. Sebastian Olariu m. p. protopop.”^v

În drumul spre ocuparea postului, s-a oprit în Făget, unde a purtat o ampla discuție cu protopopul Olariu. În urma acesteia, a rămas impresionat de sfaturile ce le-a primit, care i-au rămas întipărite în memorie până la bătrânețe și pe care le-a reprodus astfel în manuscrisul autobiografic: “Mergi cu sănătate în comuna și fă-ți datoria cum se cade. Să fii harnic și muncitor, acolo este mult de făcut. Te așteaptă o munca încordată. Pământul în care va trebui să tragi o brazda este foarte întelenit, dar să nu descurajezi, ci să lucri cu cea mai mare tenacitate, caci ai unde și încă cat de mult. Oamenii nu sunt rai, sunt destul de buni... Făcându-ți datoria în școala, în biserica și în tot locul ce vei fi, cu bun tact toate le vei învinge, nu avea teama.”^{vi}

A sosit în Curtea în după amiaza zilei de 21 Decembrie (stil vechi) 1891 și s-a cazat provizoriu la preotul local, pana i-a sosit mobilierul de la Chișineu-Criș, spre a-și dota locuința învățătorescă. În 23 Decembrie s-a întâlnit la școala cu membrii comitetului parohial, prilej cu care și-a expus părerea cu referire la modul în care înțelege să-și îndeplinească misiunea ce i-a fost încredințată, precizând totodată ca nu are intenția să fie la originea vreunor intrigi locale, ci e animat doar de ideea de a contribui la binele și progresul comunității.

În cei 28 de ani și 10 luni cat a activat la Curtea, strădaniile sale au fost canalizate în doua direcții principale:

1. Cuprinderea tuturor copiilor de vârsta școlarității în forma de învățământ confesional, asigurarea unui învățământ eficient, prin folosirea noilor metode consacrate în pedagogie și educarea copiilor

în spiritul comportamentului civilizată și al promovării și cultivării valorilor naționale.

2. Mobilizarea populației adulte din comuna la acțiuni cu caracter cultural-bisericesc și național, în scopul etalării respectului pentru demnitatea națională și al contracarării ingerințelor autorităților statului în probleme ce priveau interesul comunitar.

De la începutul exercitării funcției didactice, a conștientizat ideea ca despre o emancipare autentică a populației din comunitate se poate vorbi doar în condițiile în care tânăra generație, fără deosebire de sex, este implicată activ și nu formal în procesul de instruire și educare. Efectuând recensământul școlar, a constatat cu stupefacție ca, până la venirea sa în comuna, fetele nu au calcat pragul localului școlar și ca, în comunitate doar o singură femeie știa să citească și să scrie “acea femeie fiind Marsilia Ursulescu, fata de învățător, a lui Adam Anghel din Cosava, care s-a măritat după țăranul cu bună stare din Curtea, Iosif Ursulescu de la nr. 171.”^{vii}

Pentru a diminua fenomenul absenteismului și a obliga fetele să frecventeze școala, învățătorul Caba nu a pregetat să aplice amenzi prevăzute în legea școlară pentru absentarea de la cursuri. Atunci când prim pretorul plasii Făget, avocatul Milutinovici, i-a reproșat faptul ca este singurul învățător din plasa care aplica cu regularitate amenzi părinților, Caba i-a replicat ca el este animat doar de dorința ca elevii și sivele să frecventeze școala, pentru a li se oferi “hrana sufleteasca, de care ei au lipsa... ca să învețe și să nu rămână în întunec.”^{viii} Prin perseverența și numeroase vizite la domiciliile copiilor, a reușit să asigure o afluență mulțumitoare de elevi la cursuri, fapt ce a impus construirea în 1895 a unei noi Sali de clasa, atașată localului mai vechi al scolii.^{ix}

I-a învățat pe școlari să respecte legile tarii, dar, în același timp. Să fie și buni români, în sensul de a-și iubi națiunea căreia îi aparțin și de a ști pe viitor să contracareze acțiuni ale autorităților ce lezau demnitatea națională. La scurt timp de la preluarea funcției, a intrat în colimatorul autorităților statului maghiar, din cauza atitudinii nonconformiste fata de legislația maghiara în ceea ce privește educarea elevilor și a elevelor și a acțiunilor cu evidența tenta națională pe care le-a inițiat și organizat cu populația adultă din comuna.

Pentru comportamentul manifestat în activitatea de la clasa, a fost suspendat de două ori, temporar, din funcția didactică, fără a fi lipsit de salariu, deoarece acesta îi era achitat de comunitatea bisericască. Prima suspendare a avut loc în anul 1896 și a fost motivată prin aceea ca a trimis o scrisoare fruntașului național, Mihai Veliciu, întemnițat la Vacz, în urma procesului Memorandumului judecat la Cluj în mai 1894. Prin intermediul

acesteia, Caba îl informa pe Veliciu că i-a învățat pe copiii să cânte “doina lui Lucaciu” și “doina lui Ratiu”, iar la intonarea acestor cântece în școala “pruncii cei cruzi, școlarii împletesc și numele celorlalți martiri naționali și lacrimăză de câte ori rostesc numele lor sau numele Vacz și Seghedin,”^x două închisori faimoase ale vremii. Cea de-a doua suspendare s-a produs în anul 1908 și a fost cauzată de învinuirea că i-a adus-o inspectorul școlar comitatens Gomboko, că nu a predat îndeajuns limba maghiară în școala. Foarte posibil, aceasta din urma suspendare din funcție a avut ca scop să faciliteze uneltirile notarului cercual comunal, Antal Dobrav și ale preotului local, Filimon Titel, în vederea înființării școlii comunale în localitate și a subminării școlii confesionale, agreată și sprijinită de marea majoritate a enoriașilor ortodocși din comuna. În toamna anului 1909 a luat ființa școala comunala, încadrată cu învățatorul Romul Titel, fiul preotului local, dar aceasta a funcționat cu un număr foarte redus de copii proveniți din familiile ce erau rude apropiate cu preotul satului. Astfel din scrisoarea trimisă de Caba protopopului Olariu în 19 IX./2 X. 1911, rezulta că, în data de 9/22 septembrie, același an, la școala confesională erau înscriși 110 copii, iar la cea comunala, doar 6 copii.^{xi}

Datorită eforturilor stăruitoare depuse de învățatorul Caba și de protopopul Olariu, consistoriul diecezan din Caransebeș a dispus înființarea celui de-al doilea post didactic la școala confesională din localitate, începând cu 31 octombrie 1911, iar membrii sinodului parohial l-au ales ca învățător pe tânărul Ioan Murgu, de origine din Ilidia, din apropiere de Oravița, zădărniciind astfel planul autorităților locale de a-l impune în postul nou creat pe Romul Titel. Din cauza lipsei de cursanți, în toamna anului 1912, școala comunala din Curtea s-a desființat, iar puterea locală, fără a deține probe certe, l-a făcut responsabil de această situație pe Ioan Caba.

Remarcându-se în ținutul făgetean ca un dârz luptător pentru cauza națională, autoritățile vremii i-au creat numeroase sicane. De pilda, când în 1906 s-a eliberat postul de comisar școlar districtual, în urma pensionării învățătorului Vasile Nicorescu, iar protopopul Sebastian Olariu a prezentat la eparhie o listă cu trei propuneri de înlocuitor, pe care, în ordinea preferințelor conducerii protopopiatului, erau nominalizați Ioan Caba din Curtea, Traian Mihailovici din Sintesti și Simeon Ionasiu din Margina, inspectorul școlar comitatens a intervenit, spre a fi numit Simeon Ionasiu, considerat obedient față de stăpânire.

Învățătorul a conștientizat că este în vizorul guvernanților, dar nu a renunțat la crezul sau politic. Rezumându-și activitatea desfășurată în slujba cauzei naționale, în partea introductivă a memoriilor scria următoarele: ”în decursul celor 28 de ani cât am stat în Curte, am avut 23 de procese de natură

politica, fiindcă am scris la Tribuna și Foaia Poporului din Sibiu și Drapelul din Lugoj, de o parte, iar de alta pentru ținuta românească ce am avut-o în școala cu creșterea și educarea tineretului... cele 23 de procese politice m-au costat suma enormă de spese și cheltuieli banale și hărțuiri neplăcute.”^{xii}

În paralel cu activitatea la clasa, Ioan Simeon Caba a fost în contact permanent cu populația adultă din comuna, prin intermediul ședințelor cu părinții elevilor, prin vizitele la domiciliile acestora, prin discuțiile purtate în curtea bisericii, după oficierea serviciului divin sau cu ocazia repetițiilor formației corale comunale, ce se organizau în incinta scolii confesionale.

De la început a conștientizat ideea că întrunirile de grup constituie ocaziile cele mai potrivite de socializare și de coagulare a unor opinii comune, care pot sluji interesele generale ale comunității. De pilda, crearea corului bisericesc bărbătesc, în primul an de la venirea sa în comuna a avut ca efect o afluență sporită la biserică, implicit creșterea interesului enoriașilor pentru instituția de cult, pentru gestionarea corectă a cheltuielilor și a veniturilor acesteia, dar și pentru zidirea unui lăcaș de cult nou. Apoi, înființarea corului mixt pe patru și opt voci, în al cărui repertoriu au figurat nu numai răspunsuri liturgice și privesne, dar și cântece populare și imnuri naționale, a avut ca efect crearea unei atmosfere de emulație la nivelul întregii comunități, care a permis exprimarea fără menajamente a dezideratelor naționale. De fapt, demersurile întreprinse în vederea deplasării formației corale la Expoziția Națională din București, din 1906, neaprobată de autorități pe considerentul ca aceasta avea un repertoriu antimaghiar,^{xiii} constituie dovada ca tânăra generație și populația mai în vârstă din comuna au conștientizat necesitatea unității naționale.

În perioada 23 februarie 1916-30 octombrie 1918 a fost concentrat pe front. La reîntoarcere s-a bucurat de același prestigiu în comunitate și în întregul ținut făgetian. De aceea, când s-a pus problema participării elitelor românești, de la nivelul fostei preturi Făget, la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, din 1 decembrie 1918, comunitatea bisericească din Curtea și Reuniunea corala a acesteia l-au desemnat ca delegat național, împuternicit să voteze Unirea cea Mare.

După înfăptuirea Marii Uniri, de la 1 decembrie 1918 Ioan Simeon Caba a urmat cursurile de perfecționare a pregătirii profesionale organizate de Academia de Muzică din Cluj. În urma absolvirii acestora, a fost atestat ca profesor de muzică. De la 1 septembrie 1920 s-a transferat, de la Curtea, la Liceul de fete din Lugoj, unde a funcționat ca director provizoriu și profesor. Din 1928 a ocupat catedra de muzică de la Liceul “Coriolan Brediceanu” din Lugoj, de unde s-a pensionat în 31 iulie 1934. A murit la Deva, în anul 1945.

NOTE:

¹ Biblioteca muzeului de istorie, etnografie și arte plastice Lugoj: Ioan S. Caba, Memorii (manuscris), Deva, 1943, filele 5-6.

¹ Ibidem., fila 11.

¹ Ibidem., fila 22.

¹ Ibidem., filele 61-62.

¹ Ibidem., fila 70.

¹ Ibidem., filele 79-80.

¹ Ibidem., p.90.

¹ Ibidem., p.92.

¹ Arhiva Episcopiei Caransebes, Fond Scolar (IV) Dosar 311/1896, adresa nr. 406 din 12 martie 1896.

¹ Ibidem.

¹ Arhiva Protopopiatului Faget, Anul 1911, Doc. 28/Scoala, scrisoare din 19 sept./2 oct. 1911.

¹ I. S. Caba, Memorii (manuscris), Deva, 1943, p.4.

¹ Ibidem., p.3.